

AANTASTING VAN EER TREFT HET HELE GEZIN

‘Zij willen helemaal geen geweld gebruiken’

In traditionele en geïsoleerde gemeenschappen kunnen problemen rond relaties, ‘onzedelijk’ gedrag, huwelijk en scheiding hoog oplopen. In Den Haag staan 22 bemiddelaars klaar om dreigend eergegerelateerd geweld in de kiem te smoren. Ze proberen begrip te kweken en bieden alternatieven aan voor het herstellen van de eer.

ANNE-MARIE DE RUITER

Laastst vroeg een vrouw me haar te helpen. Ze was tijdelijk bij een vriendin ingetrokken om na te denken over haar huwelijk. Maar als dat bekend zou worden, bracht dit haar man en familie in grote problemen.’ Aan

het woord is Aliye Yurdan, een van de gemeenschapsbemiddelaars van het Haagse project *Van huis uit* (zie kader). Omdat deze bemiddelaars voortkomen uit de eigen gemeenschap en dus de codes en gebruiken kennen, kunnen zij preventief in-

grijpen bij spanningen binnen en buiten de familiekring. Dat gebeurt anders vaak niet of te laat.

Yurdan was in haar kring al bekend door haar inzet voor de vrouwenafdeling van de Koerdische vereniging. ‘Vrouwen kwa-

◀ **Vaders, echtgenoten en broers zijn ook slachtoffers van de traditie van eerwraak.**

men toen al vaak naar me toe. Ook de mannen weten dat ik me bezig hou met vrouwenemancipatie. Ze accepteren dat omdat ik oog heb voor het hele systeem. Het hele gezin. Bij schending van de eer maakt iedereen namelijk deel uit van het probleem. Het werkt dan niet om mensen individueel te benaderen, zoals in de reguliere hulpverlening. Daar adviseren ze vrouwen bijvoorbeeld om naar de opvang te gaan, en een advocaat in te huren. Maar dan? Daarna zijn ze voor altijd uitgestoten en daar wordt niemand blij van.'

De bemiddelaars in Den Haag steunen het (potentiële) slachtoffer en benaderen de familie zo neutraal mogelijk. Projectleider Garip Özcan, die de zaken centraal coördineert en de vrijwilligers begeleidt, zegt: 'Gaat het om concrete levensbedreiging, dan geven we dit natuurlijk door aan de politie. Maar de kracht van onze bemiddeling is dat het excessen kan voorkomen. Er bestaat een traditionele uitdrukking die sommige vaders gebruiken als hun dochter trouwt: 'Je verlaat ons huis in een bruids-

'Je verlaat ons huis in een bruidsjurk, dus je kunt alleen terugkomen in je lijkwade'

jurk, dus je kunt alleen terugkomen in je lijkwade.' Met andere woorden: scheiden is geen optie. Gebeurt dat toch, dan staat de man onder druk om de eer te herstellen. Soms met geweld, soms met uitstoting.'

PLANMATIG WERKEN

Het is niet eenvoudig om zulke traditionele gebruiken aan de orde te stellen. Hoe gaan de bemiddelaars te werk?

Aliye Yurdan: 'Eerst breng je de situatie in kaart. De vrouw die mij laatst benaderde, was niet gelukkig in haar huwelijk, maar haar man was niet slecht voor haar. Daarom had ze toch besloten niet te scheiden maar bij hem te blijven en terug te gaan naar huis. Maar als bekend zou worden dat ze weg was (geweest), zou haar man erop worden aangekeken als hij niets deed. Als hij zijn verantwoordelijkheid als man niet nam. Dus was het belangrijk om alles in kleine kring te houden. Uiteindelijk heb ik dat besproken met haar, haar man en haar moeder. De moeder wilde graag helpen en beloofde te zorgen dat het tussen hen bleef en dat ze indien nodig smoesjes voor haar dochters afwezigheid zou verzinnen. Stille diplomatie noemen we dat.'

Als een vrouw echt wil scheiden, gaat

VAN HUIS UIT

Binnen het project *Van huis uit* zijn sleutelfiguren uit verschillende etnische groepen opgeleid tot gemeenschapsbemiddelaar. Zij maken eergegrelateerd geweld bespreekbaar binnen de eigen gemeenschap en bemiddelen in een vroeg stadium bij spanningen, als de eerschending nog niet publiekelijk bekend is. Het project richt zich op Koerdische, Turkse, Marokkaanse, Hindoestaanse, Afghaanse, Iranese, Somalische en Irakese gemeenschappen in Den Haag.

Op dit moment zijn er 22 gemeenschapsbemiddelaars actief. Zij werken op vrijwillige basis en persoonlijke titel. In 2010 hebben 36

bemiddelingen plaatsgevonden. Bemiddelingen in 2008 en 2009 zijn succesvol verlopen. De dreiging is weggenomen en nog steeds afwezig.

Van huis uit organiseert op verschillende plekken voorlichtingsbijeenkomsten voor professionals. Bij zelforganisaties, in de moskee, buurthuizen, op scholen of thuis, bijvoorbeeld tijdens vrouwenbijeenkomsten. Het project wordt uitgevoerd door welzijnsorganisatie Stichting MOOI (unit MCI). Het is gestart naar aanleiding van de (eer)moord op een Koerdisch meisje in Den Haag in 2004. In 2010 won het project de Haagse emancipatieprijs.

Aliye Yurdan na wie er in haar kring veel invloed heeft. Het kan haar grootvader zijn, een imam of een goede vriend. Als het maar iemand is die de vrouw wil helpen en met beide partijen goed kan opschieten. 'Met hem of haar bespreek ik de mogelijkheden. Het is immers voor iedereen fijn als een scheiding rustig verloopt. Dan kan de

zelfstandig wilde wonen. Dat bleek thuis onbespreekbaar. Na alle mogelijkheden met Aliye Yurdan te hebben doorgenomen, besloot ze nog even thuis te blijven, tot ze haar studie had afgerond. Als ze daarna nog geen toestemming krijgt, zal Yurdan met haar ouders komen praten.

VOORBEELDEN UIT DE KORAN

De bemiddelaars denken hun strategieën van tevoren nauwgezet uit, vertelt Mim Yeznasni, sleutelfiguur binnen de Marokkaanse gemeenschap. 'Ik krijg een casus van tevoren op papier, dan ga ik me verplaatsen in wat voor een persoon het is. Hoe benader je zo iemand? Hoe ga je om met zijn of haar boosheid? Hoe ga je te werk? Ik werk altijd met plannen.'

Yeznasni bemiddelde onlangs voor een Arabische jongen en een Berbermeisje die verliefd op elkaar waren. Hoewel vaak gezegd wordt dat in de Marokkaanse cultuur geen eerwraak voorkomt, kan er in zo'n situatie behoorlijk wat dreiging uitgaan van de (schoon)familie. De schoon-

De bemiddelaars steunen het slachtoffer en benaderen de familie zo neutraal mogelijk

genlijk willen ze helemaal geen geweld gebruiken. Doordat er wordt geroddeld voelen ze zich verantwoordelijk om de eer te herstellen. Ze staan ontzettend onder druk. Op een bepaalde manier zijn deze vaders, echtgenoten en broers ook slachtoffers. Zij zoeken vaak naar houvast in een crisissituatie. Als ik vertel dat je volgens de Koran mag scheiden, bied ik een uitweg, een alternatief.'

Soms is uitstel de beste aanpak. Bijvoorbeeld bij een jonge vrouw die graag

ouders kunnen gaan roddelen, bijvoorbeeld zeggen dat het meisje geen maagd meer zou zijn, of haar eigen ouders voeren de controle op. Dan moet ze zich opeens helemaal bedekken, wordt ze overal opgehaald door haar broer, of mag ze niet meer naar school.

Mim Yeznasni: 'Ik praat meerdere malen met de ouders en benadruk telkens opnieuw dat het de eigen keuze van hun dochter is. Je moet heel tactisch te werk gaan. Ik probeer te achterhalen waar- ▶

FOTO: CO DE KRUIJF / HH

EERGERELATEERD GEWELD

Eergerelateerd geweld omvat alle vormen van dwang, psychisch en fysiek geweld om de familie-eer te beschermen of te herstellen. Het is niet anders dan ander geweld. Wel is dit type geweld gevolg van specifieke aanleidingen. Daardoor is het voorspelbaar en zijn er mogelijkheden voor preventie. In het *Werkboek Eergerelateerd Geweld* onderscheidt men zes categorieën:

- 1 *Maatschappelijke sancties* – Acties van buren, bekenden, familie als reacties op ‘ongepast’ gedrag.
- 2 *Reacties op een belediging* – Door een belediging die verband houdt met eer (je zuster is een...) zal de beledigde emotioneel worden geraakt en mogelijk met een assertieve of geweldadige reactie antwoorden.
- 3 *Bescherming tegen onheil van buiten* – Acties gericht tegen buitenstaanders die een

gevaar of bedreiging vormen voor een van de familieleden.

- 4 *Preventieve acties* – Activiteiten om wan-gedrag van een familie- of gezinslid te voorkomen.
- 5 *Geheimhouding van wangedrag* – Door ‘wangedrag’ is de familie potentieel stigmatiseerbaar geworden. Alles is erop gericht om stigma te vermijden.
- 6 *Eerherstel* – Geweld dat dient om de eer van de familie te herstellen zodat de gemeenschap het eerdere gedrag door de vingers ziet.

Werkboek Eergerelateerd Geweld – Het organiseren van een lokale ketensamenwerking eergerelateerd geweld Rob Ermers, John Goedee, Marcia Albrecht en Remco de Jong Boom Lemma 978-90-5931-576-1, paperback, 350 pagina’s, € 35,-

► voor ouders bang zijn, wat de concrete knelpunten zijn als ze zouden trouwen. Daar zijn vaak oplossingen voor. Ik vraag de ouders ze de tijd te geven, het eens te laten proberen. Ze hoeven toch niet meteen te trouwen? Dan kan iedereen rustig wennen aan de situatie en kijken of het lukt om de verschillen te overbruggen. Ik zeg ook wel eens: ‘Wat wil je dan? Dat ze weggloopt? Dat er geroddel komt?’ Zo houd ik ze een spiegel voor en kom ik op voor hun dochter, zonder eigen culturele waarden te ontkennen. Als de vader heel gelovig is, geef ik voorbeelden uit de Koran waaruit blijkt dat je ook andere culturen en geloven moet respecteren.’

FOTO’S UITWISSELEN

Soms is een lange adem nodig, blijkt uit het verhaal van projectleider Garip Özcan, die zelf ook bemiddelt. ‘Een islamitische man had een zoon uit een buitenechtelijke relatie. Dit jongetje was bij pleegouders ondergebracht. Toen dit jaren later bekend werd in de familie van de biologische vader, werd hij belachelijk gemaakt en onder druk gezet om iets te gaan doen. Hij accepteerde toch zeker niet dat zijn zoon niet eens op zijn naam stond? De man begon een rechtszaak en heeft ook de pleegfamilie bedreigd. Ik heb hem uitgelegd dat hij zo niets oploste, dat hij helemaal fout zat. De pleegouders zaten in

◀ **Eerwraak gebeurt vaak onder druk van omgeving. Eigenlijk willen vaders hun dochters helemaal niet kwijt.**

doodsangst, zeker toen hun andere kind een keer verdwenen was en er groot alarm geslagen werd op school.’

Na een aantal gesprekken apart, heeft Özcan de families bij elkaar gebracht. ‘De pleegvader kon kwijt hoeveel angst de bedreigingen hadden veroorzaakt. De biologische vader begreep dat en erkende zijn fout. Hij vertelde hoe hij onder druk was gezet door zijn familie. Door het wederzijdse begrip dat toen ontstond, konden er ook andere dingen worden uitgesproken. De biologische vader wilde bijvoorbeeld dat zijn zoon ook iets mee zou krijgen van zijn religie. De pleegouders vreesden dat het jongetje bij wijze van spreken tijdens een bezoeken besneden zou worden. Maar dat was helemaal niet aan de orde. Zo kwamen ze stapje voor stapje nader tot elkaar. Tijdens het laatste gesprek zat ik met beide families in een restaurant en werden er gezellig foto’s van het jongetje uitgewisseld. De pleegmoeder zei: ‘Waarom hebben we deze gesprekken niet eerder gevoerd?’

Het feit dat er zo vaak succesvol bemiddeld wordt, motiveert Garip Özcan voor dit project. ‘Door de goede contacten van sleutelfiguren komen signalen en incidenten steeds eerder bij mij terecht.’ Hij hoopt van harte dat er vervolgfianciering komt. Mim Yeznasni: ‘Het is geweldig om te merken hoe deze vrouwen na een bemiddeling ‘bevrijd’ zijn. Dat begrijp ik ook heel goed als ik me in hun verplaats.’ Aliye Yurdan, als politiek vluchteling naar Nederland gekomen, wordt vooral gemotiveerd door het streven naar gelijkwaardige behandeling van vrouwen: ‘In alle streng traditionele religies wordt de vrouw gezien als bezit van de man. Daar komen problemen als eergerelateerd geweld vandaan. Terwijl dat geweld niets met religie zelf te maken heeft.’

Anne-Marie de Rooter is freelance redacteur en tekstschrijver.

Organisaties die belangstelling hebben voor het opzetten van bemiddeling in hun regio, of een training over de aanpak van eergerelateerd geweld, kunnen contact opnemen met Jenny van Eyma (j.vaneyma@movisie.nl, telefoon 030 7892139). Voor meer informatie over het Haagse project kunt u contact opnemen met Garip Özcan (g.ozcan@stichting-mooi.nl, telefoon 070 3616847).